

Landskap: *Blekinge* Upptecknat av: *Aug. Holmberg*
 Härad: *Bräkne* Adress: *Evängsta*
 Socken: *Asarum & Mellaryd* Berättat av: *Mest. ena hälskomster*
 Uppteckningsår: *1935* Född år *1860* i *Asarums s. n.*

Uppteckningen rör *Textiliernas användning.*

<i>Register</i>	<i>sida</i>
<i>Borddukes användning på olika ställen</i>	<i>1 - 6</i>
<i>Bordets utstyrelse vid olika tillfällen</i>	<i>7 - 8</i>
<i>Märkning av duktyg</i>	<i>8 - 9</i>
<i>Föräldraduker</i>	<i>9 -</i>
<i>Bordskick under bar himmel</i>	<i>10 - 11</i>
<i>Likfärvar</i>	<i>12 -</i>
<i>Bänkar säten m. m.</i>	<i>12 - 13</i>
<i>Väggfasta liggbänkar</i>	<i>14 - 18</i>
<i>Sticktäcken</i>	<i>19 -</i>
<i>Väggar och Tak</i>	<i>20 -</i>
<i>Fönsterdekoration</i>	<i>21 -</i>

Skriv endast på denna sida!

fortsättn. på reg. i nästa sid.

26 sid.

Textiliernas användning på Bondet.

Det faller sig svårt att inom ett begränsat område kunna ge en fullt klar beskrifning af folkets sed på detta område. Och likaså bestämma någon fix tid, då den ena eller andra slägsleden tog sin början. På grund af den långsamhet varunder de olika slägslederna vunno insteg. Nymodigheterna började först hos ståndspersoner och i Prestfamiljerna. Samt spred sig från dessa till kyrkvårdarna och storbönderna. Först i årtal därefter började de bäst situerade torparne taga efter vad de sågo såsom dagligt bruk hos storbönderna. Och långt om länge blev det ändring även hos backstugillare och fattigt folk. Dessutom spelade ekonomin en stor roll härvidlag. Bleking har ända till de sista årtionden af 1800-talet haft en i det hela fattig befolkning. Och i hela Blekingeska skogsbygden hade den bofasta fåtaliga befolkningen, långt fram i mitt minne, ett orages med ett för all utveckling hämmande element, i den många löst folk af båda könen, hvilka såsom pockande, tärande lösorivare

strövarde omkring, stuga till stuga och vars närvaro bidrog till att hålla moralen nere och hindrade nya bättre plågsor att tränga fram. Fanns druktug eller annat löst, värdefullt husgeråd, drogs de sig ej för att vid bortgåendet tillägna sig detta. Det var svårt. Många gånger omöjligt för egaren att sätta hårdt mot hårdt! Hvorför så många dylika individer höllo till just i Blekinges skogsbygd, är något som ingen kunnat ge mig besked om orsaken till. Än i dag är Blekinges värsta bråkstakar att finna i skogsbygdens befolkning.

På samma gång måste vi ihågkomma: att alla kulturella framsteg, som ej framtvingas genom lagbud. Utan fritt få arbeta sig fram efter de olika individernas mottaglighet för reformer, alltid gå sakta fram. Och på samma gång uppträda sporadiskt.

Så att en person kan tillägna sig det nymodiga, och fortsätta med detta, medan omgifningen ännu i årtal därefter håller fast vid de gamle nedärvde vanorna. Såsom kom det sig att moran Ingegard i Ebbamåla, Kyrkhults s.u. (Hon var född i Lwallåkra, Helsingör s.u. Plevan på 1840 talet alltså levde och

på bordet när arbetsfolket skulle spisa. Medan folket i nejden
i motsats hårtill bibehöll gamla vanan att aldrig ha druck på bordet
för arbetsfolket, ännu i många år så länge den gamla generationen
levde. En friga hos Inggerd som sedan blev bondmors i Karin-
gebygd, Kyrkhult s.u. Var den första på den trakten som började
ha bordbruk i vardagslag. Men detta vann ingen efterfölj hos
grannarne så länge de gamle levde. I Tottamåla, Mellaryds s.u.
infördes samma dagliga bruk, av Löjtnant Kjellson då han eger gården
på 1830 talet. Och fortsattes efter hans fräntråde av Svenssonerna,
(Två bröder som köpte gården) Kjellson köpte sedan Hjertsjömåla, Årjed
socken, och införde här samma bruk. Men här dog sedan bort, när
Kjellson några år derefter sålde gården och flyttade till Hopmantorp.

Löse i Lusekull, Ringamåla s.u. Vars första hustru dränktes sig i
Mörumsån 1809. Gifte sig på nytt ett par år derefter. Den nya hustrun
införde här bruket av druck på bordet i vardagslag, såväl under som mellan
måltiderna. Och var den första på många socknar som skuras och golvas
med såpa. Ett påhitt som av ortsbefolkningen häftigt blandades!

"Lådan högfärd kommer att göra dem fria från bo gärd o grund!"

Lådan var allmänna meningen (Nu är gårdar i tredje generationen och har följt utvecklingen i allting, trots både bordsbruk, såpa och förtal).

I Norra Hoka... Åsarums s.u. Den mor Elva regerade från början av 1850. Och vars ordning och resa i allting, var vida bekant fanns druk på bordet någon lång. Likadan ordning rådde hos hennes svägerska, Mor Signe i Trensund. Hellaryd s.u. Samtidigt med Elva. Och hos Mars Lovtesson i Lövallarna och den förnäma Källaby släkten i Källaby (Båda gårdarna i Hellaryd s.u.) Var det vanligt, så långt tillbaka någon visste att berätta, att druk bekrävs på arbetsfolkets bord, vid måltiderna året rundt. Men mellan måltiderna togs drucken bort.

Det fanns nog flera ställen under samma tid, med samma sed. Men de ovan nämnda minns jag säkert, att jag hörde de gamle berätta om. Påseden var så avvikande från vanligt bruk att det gav anledning till omtalande. Och det är de gamles berättelser här om jag i min barndom hörde berättas som jag nu minnet återger.

Hos Kyrkovärden Karl Jonasson, Jeps Hoka. Åsarums s.u.

Där mina föräldrar boe till 1875. Var det sålänge vi boe där. Kanske
 sålänge K. Jonasson lefde, vanligt, att emellan måltiderna bredda en
 duk över mitten av den stora 5 alnar långa bordskivan bredda en duk
 vars båda ändar hängde ner mot golvet, båda sidor om bordskivan.
 Både ändar av bordet var bant. Och under måltiderna togs duken
 bort, så att bordskivan var bar i hela sin längd. Likadant bruk som
 detta såg jag på många andra ställen. Det föreföll mig att vara
 ett vanligt bruket intill dess det blev sed att ha duk på bordet
 för gemman!

Kom någon på besök och blev bjuden till bord på förtäring
 sattes maten fram direkt på bordet utan duk eller bricka! Längre
 fram då kaffet kommet allmännaare i bruk. (Från början av 1870-talet)
 Lades en liten fyrkantig duk först på bordet, och ovanpå denna
 sattes brickan med kopparne samt en kopp av lera eller porslän
 med mjölk, och i koppen stod en matsked på hufvudet, varmed
 den bjudne själv fick försä sig med mjölk till kaffet. Detta
 slogs i koppen direkt in den sötige kitteln av mor själv. Aföljt

av inbjudningen "Jasa håll nu te goe behwän". Eller Nisse, eller vad nu personen hette (Alltid bara förnamnet). Inbjudandet: "Var så god". Hade ännu ej vunnit burskap i folkets mun!

Det nu sagas. Gällde endast om gästen var en släkting, eller en person ett stycke upp på rangskalan. Var det en arbetare, från ena gården eller längre ifrån, inskränkte sig inbjudningen till det enda ordet: "Då". Någon gång hette det: "Då haa du"!

När Mor serverat kaffet, sattes kitteln på en trefot över elden i litlefyren för att hålla sig varm tills någon annan kom.

Påtåren, var på landsbygden ännu okänd.

Hos fattigt folk i små omständigheter, gick det enklare till. Vilde man där hedra en gäst vid bordet och saknade duk, kunde en påhittig mor ta näsduken av hufvudet och breja ut på bordet, eller också en handduk. Vilket sednare, dock sällan fanns. Istället för bricka lades maten eller sattes kaffekoppen på en flat porcelins-tallrick som sattes ovanpå näsduken. Än i dag kan jag bli serverad ^{kaffe} på porcelins tallrick, då jag i skogsbygden köper en kopp!

Bordets utstyrelse vid festliga tillfällen.

Vid bröllop och begravningar så mycket folk samlades. Och de egna husgeråden ej räckte till. Måste man låna från grannarne. Både bord och duktyg. Ingen del av bordet var då bar utan allt var överbrett med duktyg. Och om tvänne dukar av olika slag lägs vid sidan av varandra på samma bord, fästes härvid intet avseende. Ofta fick lakare & tjänstgöra som bordbrukar. Detta sist, så långt fram som på 1900 talet. Fanns småbord, vore dessa överordnade med servetter. Vid begravningar skulle dessa vara heta vita. Men vid bröllop eller andra festligheter kunde de vara både vita och färgade. Servetter vore i bruk hos de förmögare bonderna långt före min tid. Men har sökt sig väg till allmänheten efterhand, sedan 1860 talet. Till en början väfdes dessa i hemmen. Ty knallarne hade ej sådana att sälja. Och en då hemväfvarna nästan upphört, ha fabriksalstren kommit istället. De servetter som väfdes och beqvades i våra orter, vore ungefär alla av samma storlek. En alm (60-65 cm) i fyrkant. Hade man vid väfningen gott om garn togs de en aning större. Var det dock

out om garn togs de något mindre. Men så små som 50 cm i fyrkant
främminner jag mig ej ha sett några. Mönstren voro varierande.

På folkspråket hette de ej servetter, utan: "Salvetter".

Såväl borddukar som servetter väfves i så kallad: "Dräll". Men i
såväl duk som servett voro mönstren varierande. I äldre tid togs endast
Långarn till bårer varp och "Öv" = (inslag). Längre fram tog en och
annan bomullsgarn till varp. Sådan väfnad kallades: "Halvlinne"
Och nu på sistaste tiden användes bomullsgarn till bårer varp och öf!
Sådan benämnes: "Dal-dräll".

Märkning av duktyg.

Alla borddukar och servetter märktes så gott som alltid med vitt
garn, och nästan alltid i ena hörnet. Någon gång mitt på ena kanten.
Och så alltid vid den kant som var sömnad. Och icke i eggkanten.
Endast initialer användes, icke hela namnet. Men det var sed: Att
märkningsbokstäverna blevo olika, före och efter äktenskapet! Hette
en flicka t. ex. Hanna Jönsson, märkte hon all duktyg, såväl den
hon som flicka förfärdigat som även den hon fick i hemgift.

med bokstäverna H. J. Gifte hon sig och mannen hette Kalle så blev märkbokstäverna här efter H. K. Man sydde bara små bokstäver och alla streck voro raka. Metorn kallades: "Korsstygn". Och stilformen hette: "Lobalkastyl" = (Logbalkastil).

Vid auktioner efter högre ståndspersoner, som duktigt sätts, har hänt att tillsammans med märkinitalerna funnits någon slags figurer som ingen kunnat tyda. Men detta var ej bruk hos allmoget.

Förningsrukar. (Kallades: "Knytte-näsrukar".

Låvorna väfdes alltid i hemmet. Ibland av enast bomullsgarn. Och ibland av bomullsgarn till varp, och linsgarn till Öf = Färdlag. Ofta var hela rukor ordade i rutor av blått eller rött färggarn samt med en större bård kallad: "Begerning". De väfdes större än hufvudsrukarna 10 a 15 cm i fyrkant. Vvitgröt, Pannkakor och btek voro rätter som medfördes till gillen. Gröten brukade i gamla tiden medföras i laggade och med träband försevär: Grötabyttor. Så länge som på 1860-talet fanns ännu någon sådan kvar, och i bruk. Men det vanligaste var då bvarfvade grötakoppar av bokträ. När dessa ej längre ansågs moderna

borjare man ha gröten i koppar av porslin. Pannkakorna lades upp på hårtill enkorn formade pannkakafat, runda och flata, av lera. På likadana fat (Stundom vanliga tjupa lerpåsar) lades steken upp. När så en knytenäsduk slagets om och bundets med vanlig knut, så kallades detta för: Förmingsknyte. Gillesknyte eller Mataknyte! Till barusångskvinnor, var, och är här och där vanligt ämnat: Att göra vänner bör till henne, så kallad: Skrikare-välling. Tillagad av gott dricka, ägg, mjölk, utjämnat med: förr Kornmjöl. Nu vetenmjöl och såsom krydda, några korn kummin. Bäres fram oftast i ett lerkarus. Natsäck till kyrkan bestod förr, för kvinnornas och vanligen i kringlor, bakade av kornmjöl i olika form och storlek. För männen: En stor skiva groft bröd med hackekorv eller torkat spickkakört samt på lommen: ett kvarter brännvin. Man slog sig ner vid vägkanten, de som ej hade sin skjuts i kyrkstallen.

När bönderna med sitt folk hade arbetet långt från gården under sommarhalvåret bars mat till dem. Lufammaten i en stor träspann i ena handen. I den andra en korg med några

kopparbunkar eller svarfvade träfat, Ett par bröskakor, en ask smör samt så många träskedar som der fanns arbetare. Det kokta soglet låg i spannen bland supanmaten. När det requirerades slog man sig ner i en ängslara (Sådana fanns lite varstans). Annars hade man en utsedd slätt gräsbevuxen plats der man av gammalt brukade hålla middag (7/6.12) och som hette Middagslätten. Efter några rop: "Hoj!" så högt lungorna förmärde samlades folket hit. Och här slog man sig ner. Bonden eller storträngen skär en skiva bröd till var och en. Maten slogs upp i faten. Soglet delades i många små bitar, hvar och en tog en sked, en skiva bröd med en bit sogel och så satte man sig på marken ikring faten. Tallrickar förkom ej, man åt gemensamt ur faten, gav någon sked sig ut på seglats fiskadens der uppkom med fingrarne soglet togs med fingrarne så att flottet rann om hela handen. Emellanåt slickade man fingrarne. Gaffel hade ingen men fjällkniv hade alla männen och många av kvinnorna. Grishopporna ville gärna undersöka vad som fanns i faten. Likaså insekter och skalbaggar föll från träven och nångång hoppade en grova i matfatet.

Likfärder

Ända fram på 1870-talet förekom här och där när ej korsväg fanns att lik måste bäras till vägarne. Kistan bandes vid en eller två stänger som fyra män togs på axlarna och så knuckade man i väg. När dessa bärare tröttnade togs andra vid. Har man sen vid korsvägen endast sin egen vagn att transportera liket på brukades att lägga ett lakan på vagnbotten och sätta kistan på lakanet. Detta tog korsvännen åter med sig hem och jag har ej hört omnämas att någon särskild ceremoni förekom sedan med detta. Efterhand blev det i alla socknar otuktligt att ha gemensam likvagn.

Bänkar, bänken, m. m.

Högsäte eller högbänk fanns på 1860-talet, ingensättes kvar. Men namnet fanns kvar som ligsättes. Öppra bänkarvagn vid bordet der borden satt kallades ofta "Högbänk". Och den stora svarfvarde träbenastol som intog samma plats der bänk saknades fick stundom heta Högsäte, även Högstolen. Men någon klädsel i form av stolsdyna hade denne ej. Om vintern då borden togs

tröen med ena ro och isynnerhet satt och kurade de långa kväll-
 arne, slängdes ett färskin over cellen var fastsittande över stolsitsen.
 Men vi hade ett slags klumpiga hemgjorda stolar, främst avsedda
 för äldre personer med sammanhängande rygg och armstöd, som
 kallades både: Armstol, vilstol och länstol. På denna lag oftast
 en härtill eukom förfärdigad dyna av kalvskin med stoppning av
 antingen vötthår eller svinhår. Samma tynt gjorde gamla ridsaddar
 för kvinnor till hvilka man satt träben så att de kunde brukas
 som stolar. Dessa kallades helt enkelt: "Salastola" (Salvestolar).
 Obs. Namnet höjbänk, höjstol, uttalades ofta såhär: Hybänk, Hystol.
Vagnstücken väfdes av blått och vitt bomullsgarn. Mönstrat i små
 fyrkantiga rutor, varannan blå, varannan vit. Zig/zag om varandra.
 Man hade ej så breda väfstolar, utan man sydde två stycken ihop
 för att få lagom bredd. Storleken blev då som nyttiga filtter. Och
 användes liksom filtten att svepa om kroppen då man var ute
 och "Finaökte". Ett annat uttryck var: "Åka stass".
Slädnät, användes av herrskap. Toke av bönder i våra orter.

Väggfasta liggbänkar.

Med 1870 talet inick en omdaningsperiod, med ombyggnad och modernisering av våra gamle bondgårdar. Änva dillids har i en stor mängd gårdar de gamle väggfasta liggbänkarne funnits kvar. Vanligen var det tre efter varandra sträckande sig från trärägg till trärägg i storstugan (Från dörren fram till bordet). Det berättas att man förr enbart haft bräda lösa bräder som lock. Men under min tid har funnits lock, ett till varje bänk, som när de slogs upp fästades vid väggen med en träpinne men som när de fälls bildade en sammanhängande sittplats längs hela långväggen. Höjden från golv till lock var 19 tum (45-47 cm) och mellanrummet mellan golv och bäddbotten var 8 tum (20 cm). Här brukade hönsen om vintern ha sin plats. Varför öppningen var försedd med en löstagbar bräda med många hål der hönsen sträckte ut hufvuden för att äta i de sammanför på golvet placerade matboarne, gjorda av klyfta, urholkade trästammar. För en Högsmanniska som natt och dag vistades ute i fria luften var det oöfrägligt att någon längre

stund sitta och inandas den festartade över som utströmmade från
hönserns hopade extremt. På många ställen gjordes ej rent från det
snöa kommet och till jul. Men då sopades rent i alla gårdar. Att
skura golven, var okänt begrepp för de flesta ställen under hela 1860 talet!

Till andra längräddan fanns likaså bänkar för pigorna. Den nedrasta
vid kakelugnen kallades vanligen kakelugnsbänk. Men der småbarn
fanns fick bänken namn av "stampsena". Emellan barnen här fingo
stå och stampa i halmbossat.

Till återgå till första bänkraden. Den nedrasta vid dörren hette "Lusasken".
Där brukade tiggare och inhyreshjon få ligga och här fanns sällan
annat att ligga på än gamla lockarvar. Här brukade vinla av obe-
hagliga parasiter och emellanåt tog man hela risvarpet och slängde
på elden i spisen. Och ju mer det knastrade, ju fler ospår fanns där.

Andra bänken var för småvringarna, och den främste för storvringarna.
Till underlag hade man ej alltit råd att använda halw. Hvar för detta
kunde bestå av de mest olika slag. Jung, ormbunkar, mossor, såväl
backmossa som långt stripigt stakamoss = (Björnmossa) Ej vitmoss

Och i de liggplatser, där något överdrag orsarpå det lösa fanns, kunde även detta vara av det mest olikartade slag. Madrass fanns sål i bondens egen liggplats. Men icke i drängarnes eller pigornas förrän fram på 1880 talets början. Och hos torpare och arbetare i allmänhet var det på samma sätt. Underläkan höll sitt intåg ungefär samtidigt med madrassen. Överläkan är en ännu sednare lyx, som ännu ej vunnit insteg överallt. Lösa överdrag till hufvudkudden likaså. De finnas nästan överallt såsom lyxartiklar. Men saknas på de kuddar som användes om nätterna (Något som jag kan iakttaga då jag övernattar i stugorna). — — — Madrassen bestod av alla möjliga linnenäp av samma beskaffenhet som den hemväfva säckväfven. Men det var sällan den kom som ny i liggplatsen. Man tog helst den nya väfven till säcken och sydde ihop två gamla säckar till en madrass. Namnet var alltså: "Madrass". Kuddarne kallades: "Putor". För ansågs det som en skam, om en brud ej dugde till att sjöbära väfva och sy såväl brudläkan som brudlinne. Båda skulle vara av allra bästa och finaste lingarna. Tågorna med omsorg

utvalda och såväl spinning som väfning skulle vara förstklassigt.
Såsom sömnaden. Egenömligt var: Att man antade icke gärna någon
skräddare till att sy brudlakan eller brudlinne. Därför hade långt förr
än vi fick några sömmeskor, utbildat sig specialister av händiga
kvinnor här, som stod till tjänst med sådant tillfällighetsarbete.
När bruden ej kunde göra detta själv. Både handlag och anlag äro ju
olika hos olika människor. Det fanns överordigt bra boudnörer i alla
andra hänseenden men som måste ha hjälp till brudstyrseln.

Såväl brudlakan som brudlinne förvarades ofta som heliga relikier.
Och kunde gå i arv flera generationer utan att synas skadade.
Ännu finnes någontans sådant i behåll utmärkt bibehållet.
Man kan förvånas både över godsets finhet ^{även} som det utmärkta arbetet.

Fyllningen i madrasserna voro av många slag liksom det lösa
underlaget i liggställen. Moss, korthackad lina, hackelre, visma lör
av Bok eller Ek. (Allor togs ej. De troos alstra toppor). I hyfsade hus
tog man gärna de anrika yriga topparne av benvävs. (Pragmites communis)
Fjäder var förbehållet boudens säng. Bestoos ej till arbetsfolket.

Som en egenomlighet, fastän varken fräbjuren eller anskaffad av bonden var följande stoppning i hudostkudden som varje i räng och piga som voro måna om sin hals förskaffade sig: Ett riktigt fång ettermällor (*Urtica urens*) som torrade instoppades i kudden. Till dels skyddade sjöls näsblan för sjukdom. Och blev man angripen kunde av näsbloma kokas olika dekokter som var bra för nästan allting.

Sånghäst. I folkmun: "Bänkahäst". Lär väl ha funnits nångång efter som namnet fanns kvar. Jag har ingentans sett någon.

Sånghjelpare. I folkmun: "Sångaroska" fanns deremot på ett och annat ställe, tills för blott några år sen. Den sista jag såg var hos Mathis Nilsson i Lousjömåla. Ringamåla s. n.

De sista Sånghörhängen ströks mest under 1870 talet. Den om byggna och verksamhet som inträffade i slutet av 70 och början av 1880 talet ref. bort "sånghöransarne" och sen var omhängen krusvillan. De få sånghörhängen jag minnes voro av blårutig linneväv. Fragment av sådana finns någonstans ännu. Men intet fullständigt helt, vad jag vet.

Sticktäcken hade nog funnits före min tid ty det fanns gamla

och slitna revar på 1860-talet men de voro långt ifrån vanliga
fanns blott på ett och annat ställe, tyg^{et} väfdes hemma och täcken
stickades i hemmen. Stoppningen erhöles från Strömma bomulls-
spinneri och bestos i sämsta avfallet från bomullen. Strömma an-
lades på 1840-talet och förmodligen tog sticktäcksuppfinnningen sin
början i våra orter först efter Strömmas tillblivelse.

Led någon av "Frossan". Eller hade någon "Flyanes värk". t. ex. ryggvärk
värmdes ett par tegelstenar på glödnna i spisen, som sedan soptes in
i något skynke och placerades invid ryggen på den sjukes om det var
frossan. Och för värk, intill den kroppsliga var värken satt sig.
Detta botemedel användes i stor utsträckning ännu!

Bondeus säng var om dagarna "påbäddad" och hade då ett överdrag
av tunnare tyg, montrat på flera sätt, till en början hemväft
men efterhand som tunna "juddäck" kom i handeln, av ett sådant
Drängar och arbetsfolk som lågo i bänk, sedan i soffor, hade om dagen
locken på och behöfve ej något överdrag. Uppå nattstugan i
öfrs våningen var klumpiga sängar. Dessa bäddades aldrig upp.

Beklädnad av väggar och tak.

Det fanns fram i mitt minne (1860) en och annan bonde, och liksom här och där någon torpare, som ännu hade i behåll, sina gamla "Opppinna-handklä". hvilka till julen fästades på väggarna, där de fingo sitta kvar tills "Tjunacla Kruet" gått. Torparna togas ner och lades i förvar i en kista, till nästa jul. De hängdes ej upp vid någon annan festlighet. Dessa så kallade handklä voro väfva alus breda och de jag sett voro ransiga både i blått och rött samt bestodo av lingarn som hemsfärgats. Om det fanns sådana handklä av ylle vet jag ej. Tror det knappast. Man hade förstått dem. De fästades troligen med träpinningar i väggen. I tiden har ej förekommit någon beklädnad under min tid. Men det omtalades rätt mycket, så att det var nog icke långt förut bruket upphörde.

Vårt hem var för falligt att kunna bestå sig med sådant.

Till Juldekorationen hörde även en eller två små julavveckor gjorda av några sammanböjda och med en tråd ombundna halmstrå som hängdes på Kroustängen julafton. I sigen med dessa öveckor

trodde vi att de skulle vara en påminnelse om Kristus-barnets födelse. Men om detta var rätt tydingen vet jag ej. (Jag hörde så)

sid 21

Fönster-dekoration.

I ålöre titt. fanns ovanför fönstret en horisontalt utstående träbjälke smalare, på mitten bredare på ändarna på kanten runnad träbjälke, kallad "fönsterraka". I kanten var fastspinnad ett 2 cm brett vitt band. Och i detta band var med knappmålar fästade en 12 a 15 cm bred vit tygremsa med många fallor som kallades "kappor" och utgjorde den tidens gardiner. Tillvets bestod kapporna av från Knallarne köpt "sockerdrick". Tillvets hemväfva, med både i varp och inslag på visst mellanrum gröfre trådar som gjorde kappan rutig. Dock vitt garn alltihop. Längre fram togs till kappor, antingen prickig eller blommig såts som tillhandahölls av Knallarne. Samt i städernas butiker (På landet hade ej handlarne textilarvaror.)

Längre fram flyttades kappgardinerna till nedra halfran av fönstret och kallades nu "bjalosier". Jalousien togs såväl 40 a 45 cm hög, så att den endast räckte upp på halva fönstret.

Den var i övertkant sommat med en bred fäll som bildade öppning genom vilken man trädde ett snöre eller smalt band som med sina ändar fästes i fönstrets sidor och uppbars på mitten av en i posten inslagen spik eller pinne. På detta snöre hängdes två jalousier som utbredda täckte hela fönstret. Genom att föra ena eller båda ifrån varandra blev öppning att se ut igenom. Jalousier bildade nu många fallor oppifrån och ner, men sammanslagen hängde den slät. De utgjordes av rutig, randig eller blommig sits, av olika kulör. Men på krogar eller kaffer förevroz man helkröf färg. Detta var så säkert att om man kom på okänd ort och såg helkröva jalousier i fönstret, var man säker på att här såldes kaffe, bier eller brännvin. De röda krogjalousierna voro i bruk till fram på 1900 talets början.

Pullgardiner.

De äldsta jag vet voro gjorda av 5 cm breda, en god millimeter tjocka klypta stickor av furu, som målats gröna och som på mitten och nära båda ändar sammanhölls av ett grönt snöre. Stickornas längd var = fönstrets bredd. Drog man i ett särskilt, på mitten

upptill fästet snöre, kunde man höja eller sänka gardinen efter behag.
Förkom sålynt hos bönder, allmänare hos ståndspersoner.

På Åsarems prestgård ombyggdes 1922 fanns där flera sådana, ganska väl
bebehållna Dessa brändes upp tillsammans med spånor och avfall!

Efter dessa, och samtidigt med de nyssnämnda fanns av guld om-
slagspapper förfärdigade rullgardiner med en svarrad eller rundhyllad
kåpp med trissa i överkant och en rund eller kantig tyngre kåpp i
nedra ändan Om trissan var ett groft segelgarnssnöre surrat flera
varf Snöret var helt utan änd Genom att ora i ena tåten höjde
sig gardinen Släppte man efter sjönk den ner. På papperet var
för hand målade klumpiga figurer vanligen med linifärg.

På landet var boudmålarna härmade efter, blev figurerna rakt på tok
Till Karl Jonasons Jepps Haka fanns i sängkammarsförstuet en sådan
föreställande en Elefant bland några palmer. Elefanten var blå
Palmläven röda och stammarna vita, för att göra effekten bättre
had "konstnären" i spetsen på varje palmläva satt en skrikande
röd tulpan, sådana som brukade målas på kistlocken!

Att alla rullgardiner uppbars av i väggen inslagna hemminda järns
hakar, säger sig själv. Efter de nyssnämnda kom fabriksrullgardiner.
De första reglerades med snören. De senare voro självruddande.

Golv-mattor = Trasmattor = (Sladda-kalaije)

Före 1860-talet var golv-mattor sällsynta på landet. Hvarje söndags-
morgon sopades stugugolvet med en björkriske och överströddes
sedan med finhackat grannis-curis eller klippis! (*Lycopodium*)
Till festliga tillfällen ströddes före riset: "Vår havsant, köpt vid kusten".
Trasmattorna användes först i korta stumpar strax innanför dörren.
Sedan kom en lång matta längs åt hela golvet från yttre stugodörren
till kammarörrn och småningom breddes de ous hela golvet.

När trasorna klippts hufvudsakligen de i olika kulörer och sen berodde
det på väverskans färgsinne och skicklighet att sammansätta de
olika färgerna så att mönstret blev vackert. På samma matta
kunde finnas både lång och tvärränder. I äldre tid väfdes mattor
av olika färgat bast (*Lindbast*) som först rötats i vatten och
beretts på brukligt sätt. Dessa voro både vackra och hållbara.

Välkomstgåvorna, kommande från vem som helst, Equates någon som kommit hem från någon resa. Eller oftast till någon till orten inflyttat hurtig flicka som ungdomarne ville bekanta sig med.

Knallarne hade rikligt på lager näsdukar (= hufvudsdukar) av olika kvalité, färg och pris som lämpade sig till sittsförklä eller ett stycke Knallatyg till livstyg, passare och till gåva.

Av flickorna fingo pojkarne sällan annat än en ficknäsduk. Någon gång en stickad ullhalsduk. Både för målen kunde flickan i förväg ha gjort hemma. Men när de gavs bort vid marknaden så blev det ju i alla fall: Marknadsgåva.

Sina gåvor och tillhörigheter förvarade man i stora kistor med kultriga lock. Kläder hängdes oftast på en enkelt i loftet.

Mot mal stoppade man in i kläder, i kista och på vägg, små karstar av malört (*Artemisia absinthium*) och likaså spånor av mycket feta furustubbar. Eikten av båda slagen troddes att kunna jaga bort maden. Dessutom skakare (Posareste) man plaggen ofta.

Fortsettning: Register

sida

Pullgareriner
Golvmattor

22 —

24 —

Gåvor och Gengåvor
Medel mot Mal.

25 —

26 —